

Hjälpmedel

Betänkande av LSS- och hjälpmedelsutredningen
Stockholm 2004
SOU 2004:83

Till Statsrådet Berit Andnor

Regeringen beslutade den 18 oktober 2001 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att analysera vissa frågor på hjälpmedelsområdet och lämna förslag till åtgärder samt att förtydliga vissa insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

Till särskild utredare förordnades från och med den 18 oktober 2001 riksdagsledamoten Catherine Persson.

Regeringen beslutade den 14 februari 2002 utvidga uppdraget till att utredaren även skulle se över systemet för arbetshjälpmedel.

Som experter att biträda utredningen förordnades från och med den 15 februari 2002 verksamhetschef Eva Björk, Synskadades Riksförbund; avdelningsdirektör Jan Breiding, Arbetsmarknadsstyrelsen; lärare Caisa Ekstrand, Sveriges Pensionärsförbund; jurist Ellinor Englund, Socialstyrelsen, avdelningschef Susann Forsberg, Hjälpmedelsinstitutet; utredare Anna-Karin Gullberg, Socialstyrelsen; avdelningschef Per Gunvall, Specialpedagogiska institutet; ombudsman vid Riksförbundet för Trafik och Polioskadade (RTP), Pelle Kölhed, Handikappförbundens samarbetsorgan; utredare Margareta Liljeqvist, Landstingsförbundet; förbundssekreterare Per-Olov Nylander, Svenska Kommunförbundet; förbundsordförande vid Hörselskadades Riksförbund (HRF), Jan-Peter Strömgren, Handikappförbundens samarbetsorgan; förbundssekreterare Ingrid Söderström, Svenska Kommunförbundet; sakkunnig Håkan Walander, PRO; utredare Stig Wintzer, Landstingsförbundet. Byrådirektör Christina Janzon från Riksförsäkringsverket förordnades från den 3 april 2002. Kanslichef vid Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB), Ann-Charlotte Carlberg, Handikappförbundens samarbetsorgan, förordnades från den 1 februari 2003. Ellinor Englund ersattes från den 17 februari 2003 av utredare Ulla Clevnert, Socialstyrelsen. Christina Janzon entledigades den 6 januari 2003 och ersattes från den 21 februari 2003 av avdelningsdirektör Ylva Eklund från Riksförsäkringsverket. Ingrid Söderström ersattes från den 25 maj 2003 av Ellinor Englund, Svenska Kommunförbundet.

Som sakkunniga förordnades den 3 april 2002 departementssekreteraren Kerstin Jansson, Socialdepartementet, departementssekreteraren Sofia Lidström, Kulturdepartementet, departementssekreteraren Merja Strömberg, Utbildningsdepartementet och departementssekreteraren Mona Stål, Näringsdepartementet. Den 1 september 2003 förordnades departementssekreteraren Henrik Elmefur, Socialdepartementet. Sofia Lidström som entledigades

den 1 januari 2004 ersattes från den 3 maj 2004 av departementssekreteraren Karin Liby.

Sekreterare har från den 1 februari 2002 varit Ian MacArthur och Greger Nyberg. Ian MacArthur, som var huvudsekreterare entledigades den 31 maj 2003. Greger Nyberg, som inledningsvis arbetade med såväl LSS- som hjälpmedelsuppdragen har från hösten 2002 arbetat med LSS-delen av utredningen. Som sekreterare förordnades Margita Lundman från den 15 september 2002, Ann-Christine Johnsson, från den 1 oktober 2002, Maria Krönmark från den 1 maj 2003 och Guy Lööv från den 1 december 2003. Ann-Christine Johnsson har huvudsakligen arbetat med LSS-delen av utredningen. Margita Lundman, som utsågs till huvudsekreterare från den 1 november 2003 har främst arbetat med IT-uppdraget och uppdraget rörande systemet för arbetshjälpmedel. Maria Krönmarks arbete har huvudsakligen rört frågan om avgifter för hjälpmedel samt systemet för hjälpmedel i utbildningsväsendet. Guy Lööv har arbetat med systemet för arbetshjälpmedel och frågan om ansvar för hjälpmedel till brukare respektive assistenter.

Utredningen skulle ursprungligen slutföra sitt arbete senast den 10 januari 2003 (dir 2001:81). Utredningstiden förlängdes i samband med det utökade uppdraget (dir 2002:20) till den 15 september 2003. Efter detta har utredningstiden ytterligare förlängts till den 15 juni 2004 (dir 2003:111) respektive den 29 oktober 2004 (dir. 2004:100).

Utredningen, har antagit namnet LSS- och hjälpmedelsutredningen (S 2001:06). Härmed överlämnas utredningens betänkande Hjälpmedel (SOU 2004:83).

Stockholm i augusti 2004

Catherine Persson

/Maria Krönmark
Margita Lundman
Guy Lööv

Sammanfattning

Uppdraget

Uppdraget för LSS- och hjälpmedelsutredningen är att analysera vissa frågor på hjälpmedelsområdet och lämna förslag till åtgärder. Utredningens uppdrag omfattar följande fem delar av hjälpmedelsområdet:

- avgiftssystemet för hjälpmedel
- de förändrade förutsättningarna på hjälpmedelsområdet genom utvecklingen inom informations- och kommunikationsteknik och digital teknik
- hjälpmedelsförsörjningen inom utbildningsväsendet
- systemet för arbetshjälpmedel samt
- gränsdragningen mellan individuella hjälpmedel och arbetshjälpmedel för personliga assistenter.

Utgångspunkter

En utgångspunkt för utredningen är målen i den nationella handlingsplanen för handikappolitiken (prop. 1999/2000:79) och de nationella målen för äldrepolitiken (prop 1997/98:113). De handikappolitiska mål som är centrala i ett hjälpmedelssammanhang är i synnerhet jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet. Målen för äldrepolitiken är bland annat att äldre skall kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende samt kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag.

För att målen skall kunna nås krävs att samhället är tillgängligt för alla. Det gäller såväl den fysiska miljön som information och service. Det räcker dock inte alltid med generella anpassningsåtgärder utan det behövs kompletterande insatser i form av särskild service och individuella hjälpmedel.

Bakgrund - Brukare, hjälpmedelsverksamhet

Drygt en miljon personer i Sveriges befolkning beräknas ha ett eller flera bestående funktionshinder. Cirka tio procent av befolkningen beräknas använda hjälpmedel, många brukare är äldre. Olika funktionshinder som till exempel synnedbjudning, hörselskada eller dövhet, rörelsehinder eller kognitiva funktionshinder kan medföra inskränkningar i den enskildes möjligheter till aktivitet och delaktighet. En tillgänglig miljö och ändamålsenliga hjälpmedel ger personer med funktionshinder möjligheter att få ökad livskvalitet i det dagliga livet och förutsättningarna för delaktighet i utbildning, arbete och fritid förbättras.

Personer med funktionshinder får oftast sina hjälpmedel genom hälso- och sjukvården eller som hjälpmedel i arbetslivet. Hjälpmedel tillhandahålls i stor omfattning av landsting och kommuner enligt hälso- och sjukvårdslagen, HSL. Ansvaret enligt HSL omfattar hjälpmedel för den dagliga livsföringen, för vård och behandling samt personliga hjälpmedel för skola och utbildning. Arbetshjälpmedel för personer med nedsatt arbetsförmåga är ett ansvar för försäkringskassorna och arbetsförmedlingarna.

Hjälpmedel efter behov

I sina olika uppdrag har utredningen att ta ställning till frågor som har sin grund i hur sjukvårdshuvudmännen bedömer en brukares behov av personliga hjälpmedel. Det gäller exempelvis frågor som varför grupper med vissa funktionshinder har svårt att få hjälpmedel, varför vissa typer av hjälpmedel inte förskrivs och om en brukare vid studier utanför hemorten har möjlighet att få flera exemplar av ett personligt hjälpmedel.

Det är orimligt att den som behöver ett hjälpmedel inte tillhandahålls det enbart på grund av bristande resurser. Ett sådant tillvägagångssätt kan leda till att det blir tidpunkten för när ett behov aktualiseras som avgör vem som får ett hjälpmedel och inte en bedömning av vem som har det största behovet. I en situation med bristande resurser måste den som vid en behovsbedömning bedöms ha störst behov prioriteras. Kan ett behov inte genast tillgodoses på grund av resursbrist bör en person efter behovsbedömning ha möjlighet att senare få ett hjälpmedel och inte helt nekas detta.

Oavsett hur behov av personliga hjälpmedel aktualiseras måste patienten eller brukaren ha rätt att få sitt behov av hjälpmedel bedömt utifrån sina egna förutsättningar. En behovsbedömning kan inte vägras någon med hänvisning till typ av funktionshinder, diagnos eller vilket hjälpmedel som kan vara aktuellt. Utredningen föreslår därför att varje patient eller brukare som vänder sig till hälso- och sjukvården för att få ett personligt hjälpmedel skall, om det inte är uppenbart obehövt, snarast ges en bedömning av sitt hjälpmedelsbehov.

Avgifter för hjälpmedel

I handlingsplanen för handikappolitiken konstateras att en person med funktionshinder är en medborgare med rättigheter och skyldigheter. En av förutsättningarna för att personen skall kunna utöva sina rättigheter och uppfylla sina skyldigheter kan vara tillgång till lämpliga hjälpmedel. Förutom de positiva effekterna för personen i fråga och det för samhället värdefulla i att alla medborgare kan delta i samhällslivet på så lika villkor som möjligt kan hjälpmedel innebära samhällsekonomiska besparingar. Detta genom att kostnader för vård, stöd och medicin kan minska genom hjälpmedelsanvändning.

Personer med funktionshinder löper även vid normala inkomstförhållanden risk att sakna kontantmarginall och ha svårt att klara löpande utgifter. Det kan medföra svårigheter att betala höga hjälpmedelsavgifter. Personer i vissa delar av landet kan behöva betala

cirka 7 000 kronor för hörapparater till båda öronen, vissa kan få betala över 1 000 kronor om året för att ha en elrullstol och vissa får betala 2 400 kronor per år i två år för en dator medan hjälpmedlen erbjuds andra till låg eller ingen avgift. Dessa omständigheter med olika villkor och höga kostnader för vissa personer beroende på var de bor, vilket hjälpmedel de behöver eller vilket funktionshinder de har motiverar en generell reglering av de avgifter som inom hälso- och sjukvården får tas ut i samband med att hjälpmedel tillhandahålls. Risken är annars att målet om enhälsa- och sjukvård på lika villkor undergrävs och att en del av de personer som har funktionshinder över huvudtaget inte har ekonomisk möjlighet att få de hjälpmedel de behöver. Avgörande för brukarnas möjlighet att få hjälpmedel skall vara deras behov och inte deras personliga ekonomiska förutsättningar. Något annat skulle strida mot målen för den nationella handikappolitiken och mot FN:s standardregler som den nationella handlingsplanen bygger på.

I sjukvårdshuvudmännens ansvar för att erbjuda hjälpmedel ligger dels att tillhandahålla och finansiera hjälpmedel dels att prova ut – eller anpassa – hjälpmedel. Eftersom tillhandahållande av hjälpmedel är mer än endast överlämnandet av en produkt talar mycket för att avgifter bör tas ut som vårdavgift som betalas vid besök på samma sätt som vid övrig vård och behandling inom hälso- och sjukvården. Det innebär att avgiften blir densamma för dem som behöver hjälpmedel oberoende av vilket hjälpmedel de behöver.

Enligt utredningens förslag skall landsting eller kommun inte få ta ut avgift för att tillhandahålla hjälpmedel annat än som avgift vid besök i samband med förskrivning, utprovning och anpassning av eller träning på hjälpmedel.

Även om sjukvårdshuvudmännens möjligheter att ta ut avgifter för hjälpmedel begränsas till besöksavgifter kan den som behöver göra många besök för utprovning, eller träning drabbas av höga kostnader. En besöksavgift behöver i sig inte vara låg. Det finns därför anledning att diskutera om dessa avgifter bör ingå i någon form av högkostnadsskydd. Nackdelarna med ett högkostnadsskydd som omfattar endast hjälpmedelsavgifter i såväl kommuner som landsting är dock så omfattande att ett sådant system inte bör införas för närvarande. Utredningen föreslår istället att endast de avgifter som betalas till landsting vid besök i samband med förskrivning, utprovning, anpassning av eller träning i att använda hjälpmedel skall omfattas av bestämmelsen i 26 § HSL; det så kallade högkostnadsskyddet för öppenvård. Finansiering av förslaget föreslås ske genom att högkostnadsskyddet höjs från 900 till 1 000 kronor.

De avgifter som betalas till kommun vid besök i samband med förskrivning, utprovning, anpassning av eller träning i att använda hjälpmedel skall inte omfattas av något högkostnadsskydd eller annan begränsning. Avgifter i kommunerna är för närvarande låga och det saknas anledning att anta att förslaget skulle medföra högre kommunala avgifter för hjälpmedel.

Hjälpmedel för brukare eller assistent

Det finns ett gränsdragningsproblem mellan vad som är arbetshjälpmedel för personliga assistenter som arbetsgivaren skall tillhandahålla och vad sjukvårdshuvudmannen skall tillhandahålla som brukarens personliga hjälpmedel. Det leder inte sällan till långa handläggningstider och i vissa fall till att den som uppbär ersättning enligt lagen om assistansersättning, LASS, inte får tillgång till de personliga hjälpmedel han eller hon behöver. HSL behöver därför förtydligas.

Enligt utredningens förslag införs i HSL ett förtydligande om att landstinget ansvarar för personliga hjälpmedel i det dagliga livet. Det gäller hjälpmedel som krävs för att den enskilde själv eller med hjälp av någon annan skall kunna tillgodose sina grundläggande personliga behov.

Hjälpmedel i utbildning

Direktiven omfattar på utbildningsområdet framförallt två dominerande frågeställningar. Det första gäller vem som skall ha ansvar för försörjningen av personliga hjälpmedel i de utbildningsformer där ingen huvudman har eller anser sig ha ansvaret för att tillhandahålla dessa hjälpmedel. Frågan är i varierande grad aktuell för elever med funktionshinder i förskola och förskoleklass, folkhögskola, specialskolan, kvalificerad yrkesutbildning, KY, samt i kompletterande utbildningar som berättigar till studiestöd eller statsbidrag.

Den andra frågeställningen är var gränsen går mellan sjukvårdshuvudmannens ansvar för att tillhandahålla personliga hjälpmedel och skol- eller utbildningshuvudmannens ansvar för att tillhandahålla pedagogiska hjälpmedel eller utrustning (grundutrustning).

Ur brukarnas det vill säga barns, elevers, studerandes eller kursdeltagares synpunkt är det uppenbart att man bör vara berättigad till att få de personliga hjälpmedel man behöver i en undervisningssituation oberoende av vilken utbildningsform man väljer eller har möjlighet att bli antagen till. Det bör vara tydligt vart man skall vända sig för att få de personliga hjälpmedel man behöver. Otydligheter kan leda till diskussioner om huruvida ett hjälpmedel bör tillhandahållas. Det innebär en risk för att det tar tid att få ett hjälpmedel och leder i värsta fall till att man inte får det hjälpmedel som man behöver. I skol- och utbildningssammanhang bör huvudman vara ansvarig för att tillhandahålla personliga hjälpmedel för personer med funktionshinder. I de flesta utbildningsformer tillhandahåller redan i dag sjukvårdshuvudmännen personliga hjälpmedel till personer med funktionshinder. Det framstår därför som lämpligast att slå fast att detta ansvar omfattar även personer i övriga offentligt finansierade utbildningsformer och utbildningar som berättigar till studiestöd. Ansvaret innebär inte någon inskränkning i det ansvar någon annan kan ha enligt lag eller förordning. Sjukvårdshuvudmannens ansvar för att erbjuda personliga hjälpmedel omfattar inte utrustning och pedagogiska hjälpmedel. Produkter som behövs för att tillgodose behov hos fler än en enskild studerande och som inte kräver någon omfattande individuell anpassning är att betrakta som utrustning.

Pedagogiska hjälpmedel som är skol- eller utbildningshuvudmannens ansvar respektive personliga hjälpmedel som är sjukvårdshuvudmannens ansvar utmärks i ungdomsskolan (skolformer till och med gymnasieskolan) av följande.

Pedagogiska hjälpmedel utmärks av

- att de är i huvudsak kunskapsbärande, eller
- att de kan användas av flera elever, eller
- att de inte behöver omfattande individuell anpassning, eller
- att de utan stora svårigheter kan anpassas till andra brukare

Personliga hjälpmedel utmärks av

- att de är i huvudsak kompenserande, och
- att de är utprovade och särskilt anpassade till brukaren, eller
- att de inte utan omfattande åtgärder kan användas av någon annan, eller
- att de inte kan eller kommer att kunna användas av någon annan

Förutsättningarna för att avgränsa sjukvårdshuvudmannens ansvar för personliga hjälpmedel till personer med funktionshinder i utbildningsformer som vänder sig till vuxna skiljer sig från dem som gäller ungdomsskolan. När ett ansvar inte är sjukvårdshuvudmannens kan det innebära att den enskilde själv behöver köpa ett hjälpmedel. Då saknas anledning att ta hänsyn till om ett hjälpmedel kan användas av flera. Därför bör sjukvårdshuvudmannens ansvar för personliga hjälpmedel i undervisning omfatta hjälpmedel som ger kompensation för funktionshinder. För hjälpmedel som kan vara både kompenserande och kunskapsbärande ansvarar sjukvårdshuvudmannen för de hjälpmedel som huvudsakligen har en kompensatorisk funktion för den enskilde.

Hjälpmedel i arbetslivet

Utredningen skall enligt direktiven se över det nuvarande systemet för arbetshjälpmedel när det gäller ansvarsfördelning och samordning mellan berörda huvudmän. Vidare skall utredningen kartlägga upphandling och ägarförhållanden för arbetshjälpmedel. Utgångspunkten för översynen är att underlätta möjligheterna för personer med funktionshinder att komma in och stanna kvar på arbetsmarknaden.

Det är arbetsgivarna, Arbetsmarknadsverket och försäkringskassorna som ansvarar för att en arbetssökande eller anställd får de arbetshjälpmedel han eller hon behöver. Arbetsgivarnas ansvar regleras i arbetsmiljölagen, där det stadgas att arbetsmiljön skall anpassas till människors skilda förutsättningar. Lagen om förbud mot diskriminering i arbetslivet av personer med funktionshinder ställer också krav på att arbetsgivaren skall kunna göra vissa anpassningar av arbetsplatsen.

Arbetsmarknadsverkets ansvar för stöd till hjälpmedel på arbetsplatsen regleras i förordningen om särskilda insatser för personer med arbetshandikapp. Ansvaret gäller för de tolv första månaderna en person är anställd hos arbetsgivaren. Det finns en högsta gräns för stödet på 50 000 kronor, som kan få överskridas om det gäller datoriserade hjälpmedel eller vid synnerliga skäl.

Den som får ett bidrag för ett hjälpmedel på arbetsplatsen är också ägare till hjälpmedlet. Bidrag kan betalas ut till både anställd och arbetsgivare.

Försäkringskassan ansvarar för bidrag till arbetshjälpmedel för dem som varit anställda i mer än tolv månader. Bidraget från försäkringskassan kan både betalas ut till den enskilde och arbetsgivaren. För bidrag till arbetsgivaren gäller särskilda begränsningsregler.

Varje handläggare av ärenden om bidrag till arbetshjälpmedel har ofta få ärenden; det är därför svårt att upparbeta kompetens och rutiner i arbetet. Via en enkät till försäkringskassor och genom intervjuer med handläggare vid arbetsförmedlingar och försäkringskassor framkommer att de också saknar tillfredsställande möjligheter att få del av kompetensutveckling. Även brister i regelverk och organisation skapar hinder för en effektiv användning av resurserna.

Det finns därför behov av samordning mellan arbetsförmedlingar och försäkringskassor för informationsutbyte, kompetensutveckling och utveckling av arbetshjälpmedel.

Utredningens förslag innebär att den nuvarande organisationen för arbetshjälpmedel inte förändras. Däremot skall arbetsförmedlingen överta hela ansvaret för arbetshjälpmedel för dem som är anställda med stöd av lönebidrag eller i skyddat arbete hos en offentlig arbetsgivare, OSA. AMS och RFV/Försäkringskassan måste förstärka sina insatser när det gäller arbetshjälpmedel. Det handlar bland annat om att utforma kvalitetskriterier för verksamheten och att erbjuda handläggarna möjligheter att utveckla sin kompetens.

Hjälpmedelsinstitutet föreslås få ett särskilt anslag för att tillsammans med AMS och RFV/försäkringskassan genomföra utvecklingsinsatser inom området arbetshjälpmedel, medverka i kompetensutveckling av personalen och kunna ge råd och information vid inköp av arbetshjälpmedel.

De regler som begränsar bidragsbeloppen för anställda och arbetsgivare föreslås tas bort.

Nya förutsättningar genom IT-utvecklingen

Utredningens uppgift är att analysera de nya förutsättningarna på hjälpmedelsområdet genom utvecklingen av informations- och kommunikationsteknik och digital teknik. Syftet är bland annat att behoven av hjälpmedel för de grupper av funktionshindrade som av olika skäl inte har kunnat tillgodogöra sig de nya rönen inom den tekniska utvecklingen skall kunna tillgodoses på ett bättre sätt.

Utredningen ska också beakta målen i handlingsplanen för eEurope – mål som innebär att ingen ska ställas utanför informationssamhället.

Uppdraget om informations- och kommunikationsteknik och digital teknik i direktiven tolkas av utredningen att gälla tillämpningar av teknik för stöd av kommunikation mellan människor och teknik för stöd av förmedling av information till och från människor. Därutöver inbegrips även teknik för stöd av människans kognitiva funktioner. Utredningens arbete inom IT-området omfattar även gränssnittet mellan människan och tekniken. snitten omfattar exempelvis anordningar för att styra och manövreradorer. Som hjälpmedel betraktas såväl hårdvara (exempelvis datorer och tillbehör), mjukvara (program) och digitala tjänster.

Utvecklingen har medfört många nya möjligheter till ökad funktionalitet för den som har ett funktionshinder. Tillgången till datorbaserade hjälpmedel har bland annat medfört nya möjligheter i vardag, arbete och utbildning för många personer med funktionshinder. Utredningen har visat att IT-baserade hjälpmedel tillhandahålls i många sammanhang och med stöd av flera olika bestämmelser. Sådana hjälpmedel tillhandahålls med offentligt stöd från landstingen, kommunerna och staten.

Volymerna IT-hjälpmedel som tillhandahålls som personliga hjälpmedel är dock ännu så länge begränsade och kostnaden för ITbaserade hjälpmedel utgör en mycket begränsad del av sjukvårdshuvudmännens totala kostnader för hjälpmedel. De offentliga utgifterna för området visar dessutom en tendens att sjunka. Regelverken för förskrivning av datorbaserade hjälpmedel kan skilja markant mellan sjukvårdshuvudmännen – huruvida brukaren erhåller hjälpmedel eller ej är beroende av huvudmännens bedömning.

För att personer med funktionshinder i Sverige i högre utsträckning ska kunna dra nytta av teknikens landvinningar återstår mycket att göra. Utredningen lägger förslag inom följande åtgärdsområden:

- Utvecklat arbete med statistik
- Förbättrad tillgång till tekniska möjligheter
- Utvecklad kompetens hos personal
- Förbättrat stöd och information till brukare
- Förstärkta förutsättningar för forskning och utveckling
- Utvecklad samordning, planering och uppföljning

En kärnfråga i sammanhanget rör personalens kompetens. Behov finns att utveckla kompetens om IT-hjälpmedel hos många olika personalgrupper. Utredningen föreslår därför att en fördjupad kartläggning, uppföljning och utvärdering görs av kvaliteten i sjukvårdshuvudmännens tillhandahållande av IT-baserade hjälpmedel för information, kommunikation och kognitivt stöd till personer med funktionshinder. Vidare föreslås att regeringen uppdrar åt Arbetsmarknadsverket och Riksförsäkringsverket att upprätta planer för kompetensutveckling om IT-hjälpmedel för berörda personalgrupper.

Utredningen har funnit att hjälpmedelsverksamhetens förmåga att ta emot nyheter behöver förstärkas och föreslår därför att sjukvårdshuvudmännen och ansvariga myndigheter för hjälpmedel inom arbetslivet utformar mottagarorganisationer för nya rön inom IT-området. Ett antal center föreslås också få särskilda medel för att i samband med praktisk verksamhet få möjligheter att pröva nya produkter och tjänster för personer med funktionshinder. Kunskapssammanställningar med erfarenheter av IT-stöd för "nya" behovsgrupper ska tas fram och spridas.

IT-utvecklingen har fört med sig värdefulla möjligheter för personer med läs- och skrivsvårigheter men dessa grupper har halkat efter när det gäller tillgången till hjälpmedel. Utredningen föreslår därför ett flerårigt tillfälligt stimulansbidrag till sjukvårdshuvudmännen och Talboks- och punktskriftsbiblioteket för att öka möjligheterna att tillhandahålla hjälpmedel för personer med läshandikapp.

För att minska den digitala klyftan föreslås att möjligheten införs att få bidrag till inköp av subventionerade datorer till personer i åldern 19- 29 år som uppbär aktivitetsersättning eller sjukersättning på heltid.

Möjligheterna bör tas tillvara att erbjuda äldre personer ett aktivt liv med bibehållen trygghet. Ett särskilt program med stimulansmedel för kompetensutveckling av vård- och omsorgspersonal när det gäller IT-stöd till äldre med funktionshinder föreslås därför.

Att IT-hjälpmedel tillhandahålls i många sammanhang är en naturlig följd av utvecklingen och en konsekvens av att många tar ett gemensamt ansvar för handikappolitiken. Samtidigt innebär det gemensamma ansvaret en risk för splittring. För att garantera brukaren ett kompetent stöd när det gäller behovet av avancerade IT-lösningar och samtidigt undvika splittring av resurser föreslås att regionala specialistenheter bildas. De regionala enheterna bör utvecklas ur befintliga resurscenter. Syftet är att de regionala centren skall kunna erbjuda kvalificerat stöd till de många olika huvudmän som har ett ansvar att tillgodose brukarnas behov av ITbaserade hjälpmedel. Brukaren ska kunna få sitt behov av avancerade IT-hjälpmedel bedömt vid en enda instans. Bildandet av de regionala enheterna föreslås föregås av en organisationsutredning. För att öka samordningen och åstadkomma ett effektivt utnyttjande av befintliga resurser föreslås också att Hjälpmedelsinstitutets uppgifter vad avser IT-baserade hjälpmedel breddas till att utöver hälso- och sjukvårdssektorn även gälla utbildningsområdet, arbetslivet, kultursektorn och transportsektorn.

Utredningen har funnit att förutsättningarna för fortsatt forsknings- och utvecklingsarbete inom området behöver stärkas. Möjligheterna att erhålla finansiering för handikapp-

forskning inom IT-området får anses vara otillfredsställande. Forskartjänster för yngre forskare föreslås inrättas. Arbetet med att följa och rapportera om utvecklingen behöver också fortsatt genomföras och förstärkas. Utredningen föreslår att regeringen uppdrar åt Hjälpmedelsinstitutet att regelbundet rapportera från utvecklingen inom området IT för personer med funktionshinder. Vinnova föreslås få uppdrag att redovisa de insatser om IT för personer med funktionshinder som genomförs vid myndigheten.

Utredningens övriga förslag inom IT-området rör bland annat frågor om utveckling och samordning av arbetet med statistik som beskriver tillgången till och användningen av IT bland personer med funktionshinder. Former för fördjupad samverkan med näringslivet liksom utvecklade möjligheter till samarbete och användarmedverkan vid utveckling av IT-hjälpmedel föreslås också. För att stödja bland annat äldre personer med funktionshinder när det gäller elektroniska hjälpmedel i hemmet föreslås en försöksverksamhet med utbildning för en ny yrkesgrupp, elektronikinstruktörer. För att fortsätta insatser inom området ska kunna planeras föreslår utredningen en fördjupad analys av brukarnas behov av support. Utredningen föreslår slutligen en satsning på att utveckla brukarnas kompetens om IT och att pågående arbete med utveckling av tillgängliga och användbara system för information om hjälpmedel som vänder sig till brukare ska intensifieras och påskyndas.